

Gondolatok a „káló” bevezetéséről a ruházati szolgálatban

Tasnádi Lajos alezredes

A hadtápszolgálat káreseteinek elemzésekor, vizsgálatokor gyakran elhangzik a parancsnokok és a hadtáphelyettesek részéről a javaslat, hogy a ruházati szolgálatban is vezessük be a „káló” rendszert.

A kérdés vizsgálata előtt tisztázni kell a káló fogalmát. Mi a káló?

Az értelmező szótár szerint a káló „az árunak szállítás, tárolás, stb. közben beálló súlyvesztése vagy minőségi romlása”. Ismeretes, hogy az ilyen jellegű változás a hő-, fény-, levegő, stb. hatására, párolgás, száradás, rothadás, olvadás, stb. formájában következhet be. Az így keletkező veszteségek meghatározására és káreljárás, vizsgálat nélküli leírására a népgazdaságban és az MN-ben is tudományosan megállapított normatívák állnak rendelkezésre. A ruházati cikkekre normatizált hiányt természetesen nem határoztak meg.

A katonai szervezeteknél, a ruházati szolgálathoz tartozó anyagokban az azonos időszakban, évenként mért hiányok értéke egy viszonylag állandó, egymáshoz közel álló alsó- és felső jelzőhatár között mozog. Az egyes károk nagyságrendje, megoszlása, gyakorisága több tényező függvénye, de alapvetően mindig az emberek tevékenységén múlik, vagy annak hiányában következik be. A főbb okok általában a következők:

- az általános fegyelmi helyzet, az alapvető szabályzatok, parancsok, intézkedések hiányos ismerete, a követelménytámasztás alacsony szintje;
- a végrehajtás ellenőrzésének nem kielégítő tartalma, mélysége;
- a szakállomány egy része felkészültségének és állandó kezdeményező készségének alacsony színvonala;
- az anyagtárolás, megőrzés feltételeinek még mindig nem kielégítő megteremtése egyes alegységeknél;
- az anyag- és személyi mozgással járó számviteli szabályok megsértése, a bizonylati fegyelem hiánya.

A különböző szolgálati ágak anyagelszámolási rendszerének ismeretében kimondhatjuk, hogy a ruházati anyagokban keletkezett károk az ellenőrzések elmulasztásával vagy felületes végzésével – eltérően más szolgálati ágak fogyó-anyagaitól – nem csökkennek, hanem egyre gyarapodnak és a későbbi, megfelelő mélységű ellenőrzésnél halmozottan jelentkeznek.

Az alakulatoknál tárolt és a használóknál levő ruházat a napi cserék, a

mosatás-vegyszerítés, az öltözet téli-nyári átállítása, a leszerelés, bevonulás stb. során állandó mozgásban van. Ez jellemző eredője a hiányoknak, függően e tevékenységek szervezettségétől, az összes feltételek meglététől és a végrehajtók gyakorlottságától.

Az elmúlt években számos esettanulmány, elemző-értékelő munka készült a károk keletkezésének körülményeiről, a megelőzés különböző módszeréről. Az összegezések szerint a parancsnokok, alparancsnokok, a szakállomány a követelményrendszert alapvetően ismeri. A hibák forrása, a károk eredetének alapvető oka egyrészt a gazdasági feladatok, ellenőrzések gyakorlati oldalának nem elégtő ismerete és végrehajtása.

A kárleírás egyszerűsítésének igénye két alapvető problémából tevődik össze. Az egyik az, hogy a ruházati anyagokban keletkezett károk kivizsgálása jelentős időt vesz igénybe mind a parancsnoki, mind a szakállománytól, amely gyakran okoz feszültséget a napi munkában. A másik, hogy az egység, alegység raktárvezetők nagy mennyiségű készletet kezelnek és az anyagellátás, cserre rendszerében hetenként gyakran 15–20 ezer darab ruházati cikket számolnak át. Ez a leggyakoribb forrása a hiányok keletkezésének, melyet anyagi felelősségrevonás, a kár teljes összegének vagy egy részének a megtérítése követ. Az ilyen esetek a nagy szorgalommal és becsülettel dolgozó raktárvezetőket is elidegeníti beosztásából, ambícióik csökkennek és ezzel végső soron a szolgálat és az egyén érdeke sérül.

A káló bevezetése hogy illeszthető e problémakör megoldásába, ez milyen következményekkel járna a ruházati szolgálatban?

A káló bevezetése egy bizonyos összeghatárig – értelemszerűen – normalizálná a ruházati anyagokban keletkezett hiányokat. A meghatározott kereteken belül egyszerűsítene az eljárást, szükségeltlenül tenné a kár körülményeinek vizsgálatát és az intézkedések megtételét.

A tárolt és esetleg a használatban levő ruházati készlet értékének egy bizonyos hányada, azonos időszakonként vagy esetenként minden következmény nélkül leírható lenne. Az anyagi felelősségre vonástól – egy meghatározott értékhatáron belül – ép úgy mentesülne a hanyagul, felelőtlenül, mint a becsületesen, szorgalmasan dolgozó raktárvezető.

A kérdés az, hogy vállalható-e az ilyen következmények. Véleményem szerint nem.

A normalizált hiány szerinti leírás feleslegekhez is vezethet. A feleslegek pedig a károk, visszaélések egyik forrása. A ruházati szolgálatban a káló a hanyagul végzett munka, a hibák, a mulasztások takargatását segítené elő. Joggal felvetődik a kérdés, hogy más szolgálati ágaknál is állapítsunk meg kálót a nem fogyó anyagokra is, pl. az élelmezési vagy az üzemanyag felszerelési eszközökre.

A ruházati károk keletkezésének körülményei – elsősorban az alegység- és egységraktárakban – sajátosak. A káreset részletes vizsgálatára szükség van a felelősség mértékének a megállapításához, mert csak ennek figyelembevételével határozható meg, hogy az esemény

- visszaélés;
- hanyag anyagkezelés;
- váratlan, elháríthatatlan okok vagy
- a fenti változatok együttes hatása miatt következett be. Szükség van to-

vább a vizsgálati eredményre a megelőző intézkedések céljából is. A vezetés nem hozható olyan helyzetbe, hogy a károk egy jelentős hányadáról ne rendelkezzen vizsgálati anyaggal, különösen amikor nem a használnál, hanem a tárolt készletben mutatkozik az eltérés.

A ruházati anyag a közgazdasági fogalmak szerint a fogyó- és állóeszközök közé helyezhető. Ezért az előbbire vagy az utóbbira vonatkozó szabályok mechanikus alkalmazása komoly károkat okozhat. Vannak olyan törekvések is, hogy számvitel szempontjából úgy kezeljük a ruházati anyagokat, mint fogyóanyagokat. Használatra történő kiadásnál az alapfelszerelést helyezzük végleges kiadásba.

Az ilyen jellegű felvetések sokrétű, mélyreható vizsgálatot igényelnek. Figyelembe kell venni számos olyan összefüggést, amely gazdaságilag nem mindig a célszerűség irányába hat és így az érvényben levő jogszabályok módosítása kellően nem indokolható.

A károk rendezésének – megtérítésének, illetve leírásának – jól bevált szabályai és gyakorlata van. Senki nem kötelezhető kártérítésre, ha rajta kívül álló okok idézték azt elő. Mulasztás, hanyagság esetén csak a kár egy részét kell megtéríteni. A károk leírási jogával a parancsnokok kezébe igen nagy lehetőséget adtak, természetesen ez nagy felelősséggel is jár. Ezt a jogot és lehetőséget semmiféle mesterségesen kialakított káló rendszer nem pótolhatja és ilyen módon való kiegészítését nem látom indokoltnak.

A káreljárásban az egységes felfogás és gyakorlat hiánya okozza a legtöbb feszültséget. Az előírások mechanikus alkalmazása következtében a ruházati raktárvezetőket az előzmények alapos vizsgálata nélkül térítésre kötelezik.

A 23/1970. (HK 2.) HM számú utasítás 48/d. pontjának második része rögzíti, hogy nem felel a raktáros a leltárhiányért, ha „... a hiány ... egyéb olyan tiltott cselekményből ered, amelyet a raktáros kellő gondossággal nem háríthatott el”. Ennek a megítélése és alkalmazása a tapasztalatok szerint ma még elég szubjektív. Az utasítás e pontjának kibővítése – figyelembevéve a konkrét eseteket – megoldaná a problémákat és egyértelművé tenné a felelősségre vonás vagy annak mellőzésének kérdését.

Ezt a célt szolgálja a HM Jogi és Igazgatási Főosztály által kiadott tájékoztató előadás a katonák anyagi felelősségéről, ahol az 52. oldalon a kártérítés mérséklésével, illetve kiszabásától való eltekintéssel kapcsolatban a következők – a gyakorlatban ma még nem minden esetben figyelembe vett – követelmények szerepelnek.

„Az anyagi felelősség mértékének általában vett korlátozása mellett is adódhatnak olyan körülmények, amelyek azt indokolják, hogy a kártérítést ne az adott felelősségi szabályok szerint kiszabható felső határban, hanem annál alacsonyabb összegben állapítsák meg. Ezek a körülmények olyan súllyal is jelentkezhetnek, hogy a kártérítés mellőzését is indokolhatják. Ezért a felelősségi szabályok lehetőséget adnak a kártérítés ügyében döntő parancsnoknak – büntető ügyekben a katonai bíróságnak –, hogy a kártérítést mérsékelje, vagy annak kiszabásától eltekintsen. A kártérítés mérséklésénél:

- a károkozásnak az egység harckészültségére gyakorolt hatását;
- az egység anyagi fegyelmének általános helyzetét;
- az okozott kár nagyságát;
- a vétkesség fokát;

- a károkozónak a szolgálat terén tanúsított magatartását, felkészültségét, gyakorlottságát;
- vagyoni helyzetét, családi és szociális körülményeit, továbbá
- a társadalmi tulajdon megóvására irányuló nevelés érdekeit kell figyelembe venni.

Ezeket a körülményeket együttesen és összefüggően kell értékelni. Ez nem jelenti azt, hogy a kártérítés mérsékléséhez vagy a kiszabásától való eltekintéshez valamennyi körülménynek együttesen kell fennforognia. Adott esetben *egy körülmény is* olyan súllyal eshet latba, hogy egymaga is indokolja a kártérítés mérséklését, esetleg elengedését. Erre különösen akkor kerülhet sor, ha a kár a kiképzés, gyakorlat, vagy más rendkívüli helyzet fokozott követelményeiből eredő feladatok végrehajtása közben keletkezik, főként, ha a károkozó – önhibáján kívül – nem rendelkezett a feladat hibátlan végrehajtásához szükséges gyakorlottsággal.

... A kártérítés mérséklésénél, illetve elengedésénél az említett körülmények mellett különös figyelmet kell fordítani a következőkre:

- A mérséklés, vagy elengedés nem eredményezheti az egység anyagi feyelmi helyzetének lazulását, nem ösztönözhet felelőtlen magatartásra, vagy éppen visszaélésre. Ebből következik, hogy – esetileg és általában egyaránt – szigorúbb gyakorlatot kell folytatni annál az egységnél, amelyiknél a károkozások gyakoriak és emiatt a megelőzési szempontok, illetve a társadalmi tulajdon védelméhez fűződő érdekek a mérséklésnél is szigorú elbírálást követelnek.

... A leltárhiányból eredő kártérítés mérséklésénél a raktározás körülményeit, a raktárban tárolt anyagok mozgatását, az anyagkezelés személyi és tárgyi adottságait, a hiány mértékét és gyakoriságát, valamint a raktáros távollétének időtartamát kell figyelembe venni.”

A sorállományú katonák által okozott 200,- Ft alatti károk összegét külön vizsgálat nélkül jegyzi elő HTK-ként a pénzügyi szolgálat. Törlesztésére – csak az utasításban előírt esetekben kerül sor. A parancsnok a leszereléskor leírási tanúsítvány kiadásával törli az előjegyzett összegeket. (Ez is a „káló” egy sajátos, jogilag szabályozott formájának tekinthető.)

A leírási összeghatárok káresetenként a következők:

a) egységparancsnok	10 000 Ft
b) felsőfokú kat. tanint. pk.	80 000 Ft
c) magasabbegység pk.	50 000 Ft
d) seregtest pk. (HM ö. ov-k, csf.-ök, fegyveremi és szolgálati ág főnökök)	150 000 Ft
e) miniszterhelyettesek	300 000 Ft
f) miniszter első h.	500 000 Ft
g) HM	500 000 Ft felett

A fentiek azt mutatják, hogy a szabályozottság jogilag és szakmai vonalon – az előzőekben vázolt gondolatok és kiegészítés figyelembevételével – kielégítő. Ezzel kell helyesen élni a parancsnokoknak. A feltételek rendelkezésre állnak az egységes végrehajtáshoz. A károk egyrésze – a jelenleginél feltétlenül

nagyobb arányban – megelőzhetők, illetve a kéresek száma és összege a meglevő szabályok betartásával és betartatásával csökkenthetők. A káló bevezetése elmélyítené a problémákat, a parancsnokok és hadtáphelyettesek számára megnehezítené a gazdálkodási folyamatok kézbe tartását.

E néhány gondolattal vázolt véleményeket a gyakorlati munka tapasztalataira alapozva, az érvényben levő utasítások szellemével összhangban törekedtem kifejtetni. A témával kapcsolatos további gondolatok, vélemények elősegítik a káreljárás elvi és gyakorlati kérdéseinek jobb megismerését, az e területen még meglevő problémák mielőbbi megszüntetését.